

Ю. У. Блізнец

АСАНАНС – СРОДАК ЭЎФАНИЧНАЙ АРГАНІЗАЦЫІ  
ПАЭТЫЧНАГА МАЎЛЕННЯ Я. ЯНІШЧЫЦ

*Артыкул прысвечаны аналізу ўзаемасувязі паміж элементамі мастацка-вобразнай сістэмы паэтычнага маўлення і яго гукавой інструментарый. На прыкладзе асанансу паказваецца, як паўтор аднародных галосных гукаў дапамагае выдзеліць асобныя словы, актуалізаваць іх семантыку, стварыць разнастайныя гукавыя асацыяцыі. Акрамя таго, разглядаецца роля гукавых фігур у стварэнні асанансу.*

Галосныя гукі, у адрозненне ад зычных, у стылістычных мэтах выкарыстоўваюцца радзей. Гэта тлумачыцца тым, што галосных менш па колькасці і яны маюць меншую семантычную значнасць, чым зычныя. Стылістычнае ўжыванне галосных ажыццяўляецца ў выглядзе асанансу.

Асананс (ад франц. *assonance* – сугучнасць) – прадвызначанае пэўнымі задачамі паўтарэнне ў вершаванай мове аднолькавых або падобных гукаў [1, с. 159]. Асананс дапамагае падкрэсліць асобныя словы, узмацніць інтанацыйна-гукавую выразнасць верша, надаць яму асаблівую мілагучнасць. У аснове асанансу звычайна ляжыць паўтарэнне націскных галосных, таму што ў ненаціскным становішчы галосныя падлягаюць рэдукцыі, змяняюць свае акустычныя характарыстыкі. Напрыклад, у першай страфе верша Я. Янішчыц “Часіны года” назіраем выразнае паўтарэнне гука [о]: *У глыбокай задуме азера. // Пах муроўнай прывялай травы. // Я тваё невясёлае сэрца. // ...Снег не сходзіць з тваёй галавы* [2, с. 173], у вершы “Брат” асананс гука [у]: *Самоты гордай скінуўшы карону, // Укленчыўшы грамам, як абразам, // Я пазваню яму па тэлефону! // Не, ён пачуе – і пазвоніць сам!* [3, с. 174].

Вельмі часта ў вершах Я. Янішчыц сустракаецца паўтор галоснага [а]: *Нясуджаны, я так скажу аднойчы, // Заглядваючы ў бездань, нібы ў дні: // ...Забудзь мяне. Яе не абміні!* [3, с. 219], гукаў [і], [ы]: *І дождж, і гром, і несціханы вецер, // І першы клейкі лісцік выразны!* [3, с. 218]. *І трачу на спрэчкі хвіліны, // І сэрца тыраню праз дым, // Хоць знаю, ніхто не павінны // У трудным каханні маім* [7, с. 212].

У некаторых выпадках Я. Янішчыц асананс дапаўняецца і паўтарэннем ненаціскных слаба рэдукаваных [і], [ы], [у]: *Вёрсты смыслелі даўгія, // Доўгія ночы – на ўздых. // Доўгія косы тугія, // Ой, на плячах маладых! // ...Сталіся зімам вёсны – // Ані жаўронка ў палях. // Мама падрэзала косы – // Як укароціла шлях* [2, с. 183].

У гэтых выпадках з дапамогай асанансу галосных [і], [у], [ы] аўтарка падкрэслівае цішыню, узмацняючы мілагучнасць вершаваных радкоў. Аналагічны настрой перадаецца і ў наступным урыўку: *Я ў тон бабулі патрапляю, // А ноч, як божая раса. // ...Шчыміць сцяжынка лугавая // Ці свішча татава каса? // Пра век, пра лёс з ёй размаўляю. // А цішыня вастрэй ляжа. // ...Шуміць дарожка палявая // Ці спее маміна сляза?* [3, с. 171].

Журботная любоў Яўнені Янішчыц ужо з першых расчараванняў надала тон восеньскаму настрою ў развіцці пачуцця гераіні, што выявілася праз паўтор галоснага [а] у вершы “Разлука ўпала на траву”: *І хай злятае на траву // Разлука пазалотаю. // Пакуль жывеш – і я жыву // Любоўю і пшчотаю...* [3, с. 195].

У вершах Я. Янішчыц пра каханне праяўляецца светлая аўра, якая ствараецца не толькі пры дапамозе эпітэтаў-азначэнняў, але і асаніраваннем гукаў [а], [э]: *Я дыханнем цябе абавую, // Зберажы гэты промень і лета, // І жаноцкую рэўнасць маю, // За якой –*

чысціня на паўсвету. // Я не кінуся шчасця шукаць, // На самоце галубіць патоля, // Буду мудра і светла маўцаць, // Як бярозка між чыстага поля [3, с. 186].

Проста пісаліся вершы аб вечным, вялікім, значным, набываючы форму то прысягі, то лірычнай споведзі. У іх паэтка звяртаецца да мілай старонкі – месца свайго нараджэння. І словы прызнання і любові гучаць не як прысяга, а хутчэй як ціхая малітва, што выяўлена праз паўторы [ы], [і]: *Прыедзь у край мой ціхі, // Тут продкаў галасы, // Тут белыя бусліхі // І мудрыя лясы* [4, с. 21]. Так п'ю з крыніцы, быццам не піла, // Не прыпадала да сцягі-бяглянкі... // Няўжо даўно так дома не была: // Асвер зламаўся. *Вывілі фіранкі* [4, с. 39]. Часцей за ўсё выкарыстоўваюцца галосныя гукі [і], [ы], [а], [у], радзей [е], [о]: *Ты пабудуй мне дом з лісця промяў, // Але адно: ад сэрца, ад душы. // Хто ж прымаўкі дзівоснай не запомніў, // Тае, што з мілым рай у шалашы!* [3, с. 239].

У вершах Я. Янішчыц таксама назіраецца чаргаванне [а], [о]: *Хай будуць вокны на ўзыход – і толькі! // Хай дзверы выйдуць ў росныя лугі! // Прайшло шляхоў, гадкоў і хвіляў колькі... // А ты усё будуеш, дарагі* [3, с. 239]. *Якая часу рыска // З'яднала раптам нас? // Не мела права блізка // Падысці да Вас, // Хаця б, каб пакланіцца...* [2, с. 202]. *То цёмны бор, то рэдзенькі лясочак, // То залатога поля абалонь. // Спалі мяне, як чарнавы лісточак, // Але і тады ўваскрэсну праз агонь* [3, с. 244]. *У нашым лесе спеўна і мурожна // І голаў хмеліць так, // што не заснуць... [2, с. 196]. На шырыні, на дабрыні, // На пункціках алоўка, // Рабілі бочачку два дні, // Стругалі дошкі лоўка* [2, с. 161].

Асананс можа ўтвараць сістэмы і стылістычныя гукавыя фігуры. Сярод сістэм, утвораных галоснымі гукамі, можна вылучыць паслядоўныя (часта ў выглядзе сумежнай анафары): *І хай злятае на траву // Разлука пазалотаю. // Пакуль жывеш – і я жыву // Любоўю і пяшчотаю* [3, с. 195]. *Чыстая споведзь ракі. // Выкрала ў кога расінку пяшчоты?* [3, с. 189] і перакрываваныя (калі асанансныя гукі паўтараюцца праз адзін): *Што сэрца – спрэс! – бяссоніца і вера, // Так доўга ноччу мой агонь гарыць // І пад сілом хвалюецца папера* [3, с. 237]. *Так доўга ні гук, ні слова. // З тых пор, // як трымаў ты свой гнеў, – // Усохся садок наш вішнёвы // І клён ля акна пастарэў* [3, с. 236]. *Твайго кахання не прашу. // Цяпер яно ў надзейным месцы... // Павер, што я тваёй нявесце // Раўнівых пісьмаў не пішу* [3, с. 234].

Асананс могуць ўтвараць такія гукавыя фігуры, як:

– анафара (паўтарэнне аднолькавых гукаспалучэнняў у пачатку вершаваных радкоў або суседніх строфаў): *І адкрываем новыя сузор'і, // І пад зямлёй знаходзім гарады* [2, с. 147]. *Па кропельцы ўбіраю спеў. Па кропцы. // Шчасліва разглядаю даланю. // Яна зусім не лёгкія аблокі, // Не песня, што пяецца “на дазволь”. // Яна – мой хлеб няпросты і нялёгкі. // Яна – зямлёй пасоленая соль* [2, с. 125]. *Колькі спеўных верасняў сплыло, // Колькі белых адшумела маяў... // Ў доме гэтым ціша і цяпло // І утульна – болей не бывае!* [2, с. 180]. *Ах, на шчасце, яшчэ ды не ўсохла балота, // А за ім векавее зажураны гай... // ...Але ты – гарадамі! І як за гарамі... [2, с. 92]. Я вырасла, каб сэрцам // Адчуць цяпло зямлі... // А сэрца, нібы ліст той... [4, с. 89]. У якасці анафары найбольш часта сустракаюцца галосныя [а], [і], [о], радзей [э], [у]: *Не заблытацца ў іх – // Нерэальна, напэна, было б!* [3, с. 248]. *У жыццё жыццём загнаны, // Усміхайся дням здалёк* [3, с. 78];*

– эпіфара – з'ява, адваротная анафары: *Ці сэрца спявала, // Ці мора ў цішы ракатала, // Калі мяне трубка пытала: // “Дзе ты прапала?”* [3, с. 211]. *Вось так узгараецца слова: // Паблізу. Сардэчна. Здаля. // Мы будзем з табою часова – // Праменчык, // Іскрынка, // Ралля* [3, с. 327]. *Пірог спякла, ды ўспомніла шайморы, // Бяздомнасці сівыя палыны... // Ты плачаш, мама? (Год ідзе каторы, // Каторы час ідзе пасля вайны!)* [3, с. 325].

Анафара і эпіфара могуць спалучацца ў межах аднаго твора: *І цішыня вастрэй ляжа. // І глыбіня – зямная* [2, с. 212]. *І прыйдуць іншыя, другія, // І прыйдуць іншыя... Ўзаемна* [2, с. 318].

Асанансныя фігуры таксама прадстаўлены кальцом і стыкам: *Легендарныя коні і светкі*, // *Вышываная – кроўю – сцяга...* [2, с. 127]. *З няхітрых песень, прымавак, трывог*, // *Якімі спеўна дыхае прырода...* [2, с. 126]. *Ўсяго удосталь. Усяго – удосталь: // Зямлі і солі. Хлеба і віна* [2, с. 125]. *Адно я знаю, што пустога слова // Не выцерпіць глыбінная душа* [2, с. 124].

Такім чынам, асананс з'яўляецца выразным эўфанічным сродкам у паэзіі Я. Янішчыц. Ён дазваляе надаць мілагучнасць і напеўнасць паэтычнаму радку, перадаць складаны эмацыянальны і псіхічны настрой лірычнай гераіні ў вершах Я. Янішчыц.

### Літаратура

1 Рагойша, В. П. Паэтычны слоўнік / В. П. Рагойша. – Мінск: Вышэйшая школа, 1979. – 320 с.

2 Янішчыц, Я. Пачынаецца ўсё з любові...: вершы, паэмы / Я. Янішчыц. – Мінск: Мастацкая літаратура, 2008. – 339 с.

3 Янішчыц, Я. Выбранае / Я. Янішчыц. – Мінск: Мастацкая літаратура, 2000. – 351 с.

4 Янішчыц, Я. На беразе пляча: лірыка / Я. Янішчыц – Мінск: Мастацкая літаратура, 1980. – 96 с.

УДК 811.111'373.231:821.111-131

*Л. А. Бобровник*

### К ВОПРОСУ О ТРАКТОВКЕ ИМЕН ЛЕГЕНДАРНЫХ ГЕРОЕВ БРИТАНСКОГО ЭПОСА

*Статья посвящена изучению исторической ономастики и ее связи с другими науками. Непосредственным объектом исследования явились кельтские антропонимы, а именно, имена короля Артура и его жены Гвиневеры. В статье предпринимается попытка выявления истинного значения и истоков происхождения имен «Артур» и «Гвиневра» на основе лингвистического анализа древних кельтских поэм “Y Gododdin” и “Preiddeu Annwn”. Автор подчеркивает, что выявление всех характеристик имени, с точки зрения его возникновения, развития и функционирования в языке, а также генетических связей с другими родственными языками может быть осуществлено только с помощью методики диахронического анализа.*

С древних времен люди верили, что имя является основополагающей частью человеческой личности; многие народы приписывали антропонимам (личным именам) магические функции. Во многих культурах существовали такие традиции, как табуирование своего «настоящего» имени, изменение его с возрастом, получение «дополнительного» имени за определённые заслуги. Например, наши предки славяне верили, что правильно подобранное имя принесет удачу и будет защищать его обладателя. С этой целью очень часто ребенку давали имя какого-либо христианского святого, которому посвящен ближайший ко дню рождения ребенка праздник. Многие придерживаются этой традиции и сейчас.

Изучением имен собственных, истории их возникновения и изменений с течением времени занимается особый раздел языкознания – ономастика.

Ономастика тесно связана с другими науками. Порой оним (имя собственное) следует рассматривать с точки зрения не только ономастики, но и других наук. Особенно интересны ситуации, когда писатель использует в своем произведении имя реально существовавшего человека, либо персонажа фольклора, существование которого точно